

WARMIŃSKI ZODIAK

STOWARZYSZENIE "DOM WARMIŃSKI"

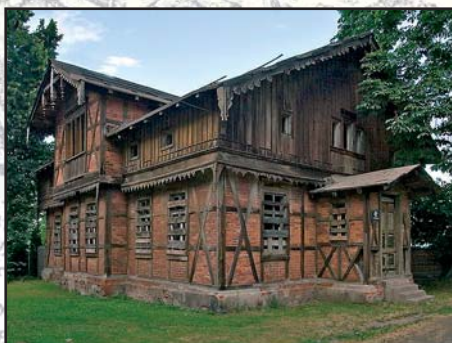
Braniewo - Braunsberg (1284)

Początki Braniewa sięgają roku 1240, kiedy na miejscu staropruskiego grodziska Brusebergue powstała krzyżacka warownia. Została ona doszczętnie zniszczona podczas powstania pruskiego. Odbudowywana od roku 1274, 1 kwietnia 1284 roku otrzymała lubeckie prawa miejskie z rąk biskupa Henryka Fleminga. Tak Braniewo stało się pierwszym miastem warmińskim. Znajdowała się tu wówczas siedziba zarówno biskupów warmińskich (do 1370), którzy zbudowali tu potężny zamek, jak i kapituły warmińskiej. Ze względu na swe położenie nad Zalewem Braniewo stało się ważnym miastem portowym, jedynym wśród warmińskich miast członkiem Hanzy. Funkcjonowały tu stocznie, istniał nawet tzw. Dwór Artusa na wzór gdański. Znaczenie handlowe Braniewa znacznie zmalało po wojnach szwedzkich, kiedy to miasto było wielokrotnie grabione i niszczone. W latach 1466-1772 Braniewo było częścią Rzeczypospolitej, po zaborach stało się pruskim miastem powiatowym. Po II wojnie światowej Braniewo należało do województwa elbląskiego. Od 1999 roku należy do Warmii i Mazur. Jest także siedzibą powiatu ziemskiego.

Braniewo było ważnym ośrodkiem nauki – znajdowało się tutaj słynne jezuickie Colegium Hosianum (1565) – pierwsza tego typu placówka oświatowa w Polsce i alumnat papieski.

Z najważniejszych zabytków Braniewa należy wymienić Bazylikę mniejszą p.w. św. Katarzyny, budynek Colegium Hosianum, wieżę bramną dawnego zamku biskupiego, spichlerz tzw. Mariacki z XVIIw.

Dom szwajcarski.
Fot. Janusz Monkiewicz

Bazylika Mniejsza w Braniewie nocą.
Fot. arch. Starostwa Powiatowego

Lidzbark Warmiński - Heilsberg (1308)

Miaasto zostało założone na miejscu dawnego pruskiego grodziska Lecbarg, co oznacza miejsce kultu pogańskiego lub osadę na zalesionym wzgórzu. Lokacja miasta nastąpiła 12 sierpnia 1308 roku. Czytamy w niej m. in.: (...) *my, Eberhard, z bożej łaski biskup kościoła warmińskiego za radą i powszechną zgodą naszej kapituły (...) nadaliśmy roztropnemu mężowi Janowi z Kolonii, jego dziedzicom i prawnym następcom 140 łanów w Lidzbarku, po obu stronach rzeki Łyny, tak jak sami poleciliśmy mu je wymierzyć.*

Herbem miasta został Baranek Boży z pastorałem. Lidzbark stał się siedzibą biskupów warmińskich i stolicą Warmii w 1350 roku. Już dwa lata wcześniej rozpoczęto tu budowę potężnego zamku i fortyfikacji miejskich. Budowę ukończono ok. roku 1400.

W 1454 roku Lidzbark przystąpił do Związku Pruskiego, a od 1466 roku wraz z całą Warmią znalazł się w granicach Polski. Lata 1466-1772 to okres największego rozkwitu miasta. Z Lidzbarkiem związani byli wówczas wielcy biskupi warmińscy – mężowie stanu, literaci, mecenas sztuki, m.in. Jan Dantyszek, Stanisław Hozjusz, Marcin Kromer, Adam Stanisław Grabowski, Ignacy Krasicki. W latach 1503 – 1510 przebywał tu Mikołaj Kopernik. Ostatni polski biskup Warmii przed zaborami – Ignacy Krasicki założył tu piękne ogrody i oranżerię.

Podobnie, jak i inne miasta na Warmii, także i Lidzbark nie ominęły zniszczenia wojenne. W latach 1650 – 1657 był okupowany przez wojska brandenburskie. Zimą 1703/1704 roku spędził tu król szwedzki Karol XII bezlitośnie rabując dzieła sztuki i cenną bibliotekę. Stacjonowały tu także wojska napoleońskie. Pod koniec II wojny światowej Lidzbark został zniszczony w 50%. Obecnie jest miastem powiatowym i siedzibą Stowarzyszenia „Dom Warmiński”.

Z zabytków miasta należy wymienić przede wszystkim potężny zamek biskupów warmińskich wraz z pałacem biskupa Grabowskiego, późnogotycka fara, pseudoromański kościół ewangelicki, oranżeria biskupa Krasickiego.

Kościół p.w. św. św. Piotra i Pawła.
Fot. Marek Aleksiejczuk

Zamek biskupów warmińskich.
Fot. Marek Aleksiejczuk

Frombork - Frauenburg (1310)

Miało Frombork zostało założone na wzgórzu nad Zalewem, które kiedyś było prawdopodobnie centrum osadniczym plemienia Warmów. Nazwa niemiecka – Frauenburg oznacza „gród naszej pani”. Lokacja miasta nastąpiła 8 lipca 1310 roku. Wystawicielem dokumentu był biskup Eberhard z Nysy, a zasadźcą – Gerko Fleming, krewny poprzedniego biskupa warmińskiego. Ponieważ pierwszymi mieszkańcami Fromborka byli osadnicy z Lubeki, dlatego miasto otrzymało prawa lubeckie.

Frombork stał się stolicą diecezji warmińskiej po przeniesieniu tu katedry z Braniewa. Wówczas rozpoczęto na Wzgórzu Katedralnym budowę potężnej katedry będącej jednocześnie budowlą typowo obronną. Tu także w budynkach zwanych „kanoniami” mieszkali kanonicy warmińscy. Najśłynniejszym z nich był oczywiście Mikołaj Kopernik, który tutaj prowadził wiele ze swych epokowych badań i napisał (1532) dzieło „O obrotach sfer niebieskich”. We Fromborku także zmarł i został pochowany w katedrze.

Pomimo, że we Fromborku rezydowała kapituła warmińska i funkcjonował port, samo miasto zawsze rozwijało się dość słabo. Wpływ na ten fakt miała zapewne bliskość i konkurencja potężnego Braniewa.

Tak jak i innych warmińskich miast, także i Fromborka nie oszczędzały liczne wojny. Pierwszych poważnych zniszczeń we Fromborku dokonały wojska Władysława Jagiełły w 1414 roku. Podczas wojny trzynastoletniej Frombork niszczone był dwukrotnie. W czasach wojen szwedzkich wojska szwedzkie zdewastowały katedrę i zrabowały księgozbiór Kopernika. Pod koniec II wojny światowej żołnierze Armii Czerwonej zniszczyli miasto w 70%. Obecnie Frombork jest miastem gminnym.

Perłą architektury Fromborka jest oczywiście zespół Wzgórza Katedralnego z Katedrą p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Panny Marii i św. Andrzeja Apostoła. Oprócz tego ważnymi zabytkami jest 6 kanonii zewnętrznych z XVII-XVIII wieku, Zespół szpitalny św. Ducha i kaplica św. Anny – Muzeum Historii Medycyny, Baszta Żeglarska z XV w., Wieża wodociągowa z XVI w., przebudowana w XVII-XVIII w., Kanał wodny z XV w.

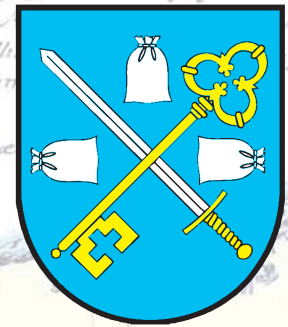

Wzgórze Katedralne.
Fot. Marek Aleksiejczuk

Katedra.
Fot. Marek Aleksiejczuk

Pieniężno - Mehlsack (1312)

Dokładna data lokacji miasta nie jest znana. Wzmiankę o proboszczu Melzaku Ekhardzie spotykamy już w 1304 roku. W 1312 roku w dokumentach jest już nazywane miastem. Dzisiejsza nazwa miasta pochodzi z roku 1946 i została nadana na cześć Seweryna Pieniężnego – wydawcy i redaktora „Gazety Olsztyńskiej”

Herbem miasta jest złoty miecz, złoty klucz i trzy worki z mąką.

Pieniężno było jednym z trzech miast warmińskich (obok Olsztyna i Fromborka) należących do kapituły warmińskiej. Na zamku rezydował wójt kapitulny.

Miasto w ciągu swego istnienia przeżywało liczne klęski spowodowane wojnami. W 1414 roku zostało splądrowane przez Tatarów, w 1455 spaliły Pieniężno wojska polskie, a w 1520 roku siły Albrechta Hohenzollerna. Kolejne zniszczenia dotknęły Pieniężno z rąk Szwedów w 1627 roku. Duże zniszczenia poniosło miasto w trakcie wojen napoleońskich.

Niewiele zabytków ocalało w dzisiejszym Pieniężnie. W trakcie ostatniej wojny miasto zostało zniszczone w 90%. Przetrwał jedynie kościół z 1897 roku (z gotycką wieżą) i ruiny zamku kapituły warmińskiej.

Dom Misji św. Wojciecha.
Fot. Marek Aleksiejczuk

Kościół p.w. św. św. Piotra i Pawła.
Fot. Marek Aleksiejczuk

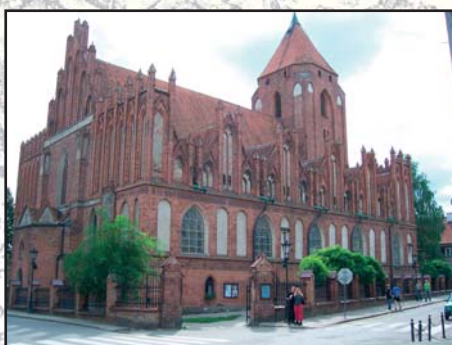
Orneta - Wormditt (ok. 1312)

Pierwotny dokument lokacyjny Ornety zaginął. Za początek miasta uznawana jest jednak data 26 marca 1313 roku. Orneta założono na staropruskim polu osadniczym Wormedythin. Dokument lokacyjny wydał biskup Eberhard z Nysy, a zasadzczą miasta był jego kuzyn Wilhelm. W herbie miasta widnieje smok pożerający własny ogon. Wiąże się to z legendą o smoku, który grasował w okolicach pożerając kobiety i dzieci. Pierwszymi osadnikami Ornety byli przybysze ze Śląska.

W latach 1340 – 1350 Orneta była siedzibą biskupa warmińskiego Hermana z Pragi. Miasto było wielokrotnie niszczone w czasach wojen polsko-krzyżackich, szwedzkich i napoleońskich.

Niewiele zachowało się w Orniecie zabytków. Do najważniejszych należy zaliczyć gotycki ratusz, zbudowany w 1373 roku, gotycki kościół farny p.w. św. Jana Chrzciciela i Kaplica Jerozolimska (XVIII-XIXw.) oraz klasztor beginek. Z istniejącego tu niegdyś zamku pozostały jedynie piwnice.

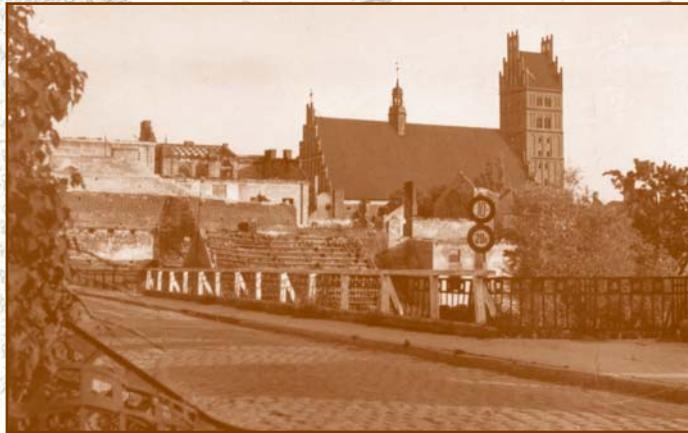
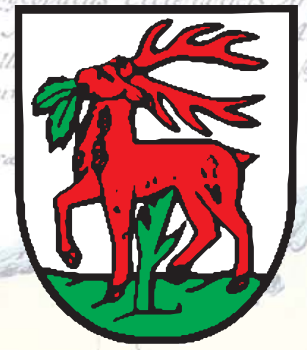

Kościół św. Jana Chrzciciela i św. Jana Ewangelisty
Fot. Marek Aleksiejczuk

Ratusz Miejski.
Fot. Marek Aleksiejczuk

Dobre Miasto - Guttstadt (1329)

Dobre Miasto powstało na miejscu dawnego grodu pruskiego. Prawa miejskie miasto otrzymało 26 grudnia 1329 roku od biskupa warmińskiego Henryka II Wogenapa. Herbem miasta został jeleni trzymający w pysku gałązkę dębu z dwoma żołądziami, a patronką – św. Katarzyna Aleksandryjska.

Dobre Miasto nabrało znaczenia w roku 1347, kiedy przeniesiono tu z Głotowa siedzibę Kapituły Kolegiackiej. Kanonicy zbudowali tu swój Kościół Najświętszego Zbawiciela i Wszystkich Świętych – drugą co do wielkości świątynię Warmii, szkołę parafialną i szpital.

Od roku 1466 do 1772 miasto było częścią Rzeczypospolitej. Po roku 1772 Dobre Miasto wraz z całą Warmią stało się częścią Prus. Do Polski powróciło w 1945 roku.

W XIX wieku Dobre Miasto było przez 30 lat miastem powiatowym. Obecnie jest to siedziba gminy miejsko-wiejskiej.

Z zabytków ocalałych w Dobrym Mieście należy wymienić zespół kolegiacki budowany w latach 1357-96, klasycystyczny kościół ewangelicki wzniesiony w latach 1830-1832, fragmenty murów obronnych z gotycką „Basztą Bocianią” oraz późnobarokową kaplicę św. Mikołaja z ok. 1740 roku.

Baszta.
Fot. Edyta Kozłowska

Widok na miasto.
Fot. Edyta Kozłowska

TABVLA GEOGRAPHICA EPISCOPATVS HELLSBERG, solita habitatio Episcopalis, longitudinem 38.

Reszel - Resil (1337)

W Akcie lokacyjnym miasta Reszla z 12 lipca 1337 roku czytamy: *W imieniu Pana, amen. Jeśli dzieło ludzkie ma być trwałym, musi zostać potwierdzone przez świadków oraz dokumenty dlatego wszyscy współcześni oraz potomni powinni wiedzieć: Choć biskupi tron na Warmii jest „osierocony”, kolonizacja kraju musi nadal posuwać się naprzód i Kapituła Warmińska po dojrzałym namyśle jednomyślnie postanowiła w Barcji miasto lokować. Z polecenia kapituły polecono nam, proboszczowi katedralnemu Johannesowi (...) jak również mnie Heinrich'owi von Luter, jako biskupiemu namiestnikowi oraz Elerusowi miasto lokować, które otrzyma nazwę Resil. Miasto otrzymać powinno prawo kulmskie (chełmińskie). Zasadzca Elerus sprowadził do nowopowstałego miasta osadników ze swego rodzinnego Braniewa. Miasto zbudowane było według ściśle ustalonego planu z kwadratowym rynkiem i szachownicowym układem ulic. Budowę zamku reszelskiego ukończono około roku 1370.*

miestnikowi oraz Elerusowi miasto lokować, które otrzyma nazwę Resil. Miasto otrzymać powinno prawo kulmskie (chełmińskie). Zasadzca Elerus sprowadził do nowopowstałego miasta osadników ze swego rodzinnego Braniewa. Miasto zbudowane było według ściśle ustalonego planu z kwadratowym rynkiem i szachownicowym układem ulic. Budowę zamku reszelskiego ukończono około roku 1370.

Reszel był jednym z trzech, obok Braniewa i Lidzbarka, największym miastem Warmii. W 1632 roku jezuita założyli tu kolegium. Mieszkańcy trudnili się handlem – głównie lnem i chmielcem, utrzymując kontakty z Polską i Królewcem. Rozwinięte było także i rzemiosło – produkowano grzebienie tkackie. Znajdowały się tu 2 gorzelnie, 2 browary, 3 cegielnie. W 1811 roku w Reszlu spalono na stosie ostatnią w Europie czarownicę.

Do 1772 roku zamek reszelski był siedzibą biskupiego burgrabiego. W 1780 roku urządono tam więzienie. Od 1817 roku Reszel był miastem powiatowym. Pomimo przeniesienia urzędów starostwa do Biskupca (1862 rok), powiat nadal nosił nazwę reszelskiego. Obecnie Reszel jest miastem gminnym.

Pod koniec II wojny światowej miasto zostało zniszczone w 30%. Pomimo tego zachowały się tutaj liczne cenne zabytki, w tym przede wszystkim zamek biskupów warmińskich, zbudowany w latach 1350-1401, gotycki kościół farny p.w. św. św. Piotra i Pawła, Cerkiew Przemienienia Pańskiego z XVIII w., mosty gotyckie, spichlerz ryglowy z XVIII w.

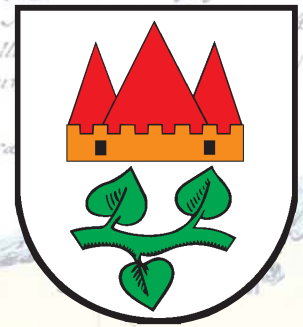

Zamek biskupów warmińskich.
Fot. arch. Urzędu Miasta w Reszlu

Ratusz Miejski.
Fot. arch. Urzędu Miasta w Reszlu

Jeziorany - Seeburg (1338)

Miaasto założone zostało w miejscu dawnego grodu pruskiego nad rzeką Symsarną. Lokacji miasta w imieniu biskupa Hermana z Pragi dokonał proboszcz braniewski Mikołaj i wójt krajowy Henryk Luter. Zasadzcą miasta został Henryk Wendepfaffe. Pierwszymi osadnikami miasta byli potomkowie kolonistów śląskich. Miasto lokowano na prawie chełmińskim na 110 włókach. Odnowiony przez bp. Henryka Sorboma przywilej lokacyjny z 1389 roku dokładał miastu dodatkowo 40 włók. Zamek, wybudowany tu w II poł. XIV wieku był siedzibą

wójty krajowego Warmii. Zamek miał najwyższą wieżę w biskupstwie. Niestety, rozebrano go po pożarze w 1789 roku. Podobny los spotkał później i mury miejskie (1860-1865). Mieszkańcy Jezioran trudnili się rzemiosłem i rolnictwem. Istniały tu m.in. cechy rymarzy, garbarzy, sukienników, czapników.

Jeziorany były trapione zarówno przez najazdy wojsk, jak też liczne pożary, które niszczyły miasto w latach 1783, 1807, 1842. Pod koniec II wojny światowej miasto zostało zniszczone w 50%.

Z ocalałych zabytków należy wymienić gotycki kościół pw św. Bartłomieja budowany w latach 1360-1390, kaplicę filialną, obecnie kościół filialny p.w. św. Krzyża z drugiej połowy XVI wieku, fragmenty murów miejskich.

Mury obronne.
Fot. Szymon Drej

Średniowieczny układ miasta.
Fot. Szymon Drej

Olsztyn - Allenstein (1353)

W imię Boga! Amen. My, Hartmut proboszcz, Hermann dziekan, Jan kustosz, Tilo kantor i cała kapituła Kościoła Warmińskiego chcemy, żeby wszystkim, którzy pismo zobaczą, było wiadomo, że my po uprzednim rozpatrzeniu położenia zdecydowaliśmy, by w dobrach na obszarze kapituły zbudować miasto, które postanowiliśmy nazwać Olsztyn. Przy tym mamy na uwadze nasze potrzeby i naszej ziemi.

Tak zaczyna się akt lokacyjny Olsztyna z 10 października 1353 roku. Olsztyn był jed-

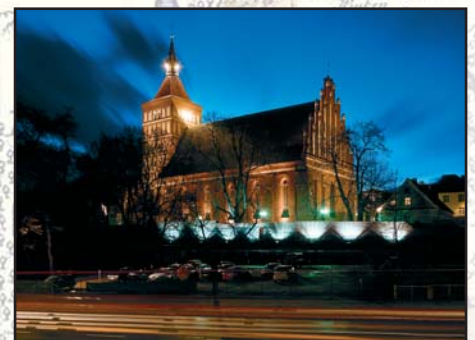
nym z trzech miast warmińskich (obok Fromborka i Pieniężna) rządzonych przez kapitułę warmińską. Zasadzcą miasta był Jan z Łajs. W herbie miasta widnieje św. Jakub z laską pielgrzyma i muszlą w rękę. W latach 1516-1519 i 1520-1521 administratorem zamku z ramienia kapituły warmińskiej był Mikołaj Kopernik. Tak jak i inne miasta Warmii, tak i Olsztyn był na przestrzeni dziejów świadkiem wielu wojen. W 1414 roku został częściowo zniszczony przez wojska Jagiełły, w 1455 roku zajęty przez Krzyżaków, w latach 1626-1657 Olsztyn i okolice były pustoszone przez Szwedów. W XIX wieku Olsztyn został obrabowany przez wojska napoleońskie. Sam cesarz Napoleon gościł tu 3 lutego 1807 roku.

Do 1772 roku Olsztyn był siedzibą komornictwa olsztyńskiego, w latach 1772-1806 należał do powiatu lidzbarskiego, w latach 1818-1910 był siedzibą powiatu. W 1910 został wydzielony jako powiat grodzki. Od roku 1946 Olsztyn jest stolicą województwa – obecnie warmińsko-mazurskiego. Dziś funkcjonuje także jako powiat grodzki Olsztyn, stolica powiatu ziemskiego olsztyńskiego, archidiecezji warmińskiej, a od 1992 metropolii warmińskiej. Jest głównym ośrodkiem gospodarczym, edukacyjnym i kulturowym, siedzibą władz i najważniejszych instytucji regionu, a także ważnym węzłem kolejowym i drogowym.

Z najważniejszych zabytków Olsztyna trzeba wymienić zamek kapituły warmińskiej z XIV wieku, fragmenty murów miejskich z Bramą Górną (XIVw.), XIV-wieczną katedrę p.w. św. Jakuba, gotycki Stary Ratusz, Kaplicę Jerozolimską z 1565 roku.

Pomnik Mikołaja Kopernika przed zamkiem.
Fot. arch. Urzędu Miasta w Olsztynie

Katedra nocą.
Fot. arch. Urzędu Miasta w Olsztynie

Barczewo - Wartenburg (1364)

W imię Pana, Amen. My, Ja, z Bożego zmiłowania, Stolicy Apostolskiej łaski, biskup warmiński, wszystkim, komu o tym wiedzieć należy, wiadomym czynimy, że po głębokim namyśle i zasięgnięciu rady naszej świętej Kapituły, życzymy sobie, aby powstało w naszym księstwie kościelnym miasto – Wartberg...

Tak zaczyna się dokument lokacyjny miasta Barczewa wystawiony 4 lipca 1364 roku przez biskupa warmińskiego Jana II Stryprocka. Jednakże historia Barczewa jest starsza. Pierwotnie bowiem

to miasto założono już w roku 1325 w miejscu dzisiejszej wsi Barczewko. Niestety zostało ono zniszczone 6 stycznia 1354 roku przez najazd litewski. Po dziesięciu latach ponownie założono miasto, jednak kilka kilometrów dalej od pierwotnej lokacji. Zasadzcą Barczewa był Henryk z Łajs, brat Jana – założyciela Olsztyna. Zamek, który wówczas zaczęto wznosić był najmniejszym zamkiem Warmii. Miasto, założone na planie prostokąta, w latach 1374-1401 zostało otoczone murami obronnymi z dwiema bramami.

Mieszkańcy Barczewa żyli z rolnictwa i handlu. Funkcjonowali tu szewcy, kuśnierze, garncarze, browownicy. Po 1772 roku miasto zaczęło podupadać. W Barczewie na przestrzeni wieków wielokrotnie wybuchały pożary. W czasie II wojny światowej zniszczeniu uległo 60% miasta. Po wojnie, w latach 1950-1957, Barczewo było siedzibą władz powiatu olsztyńskiego.

Swą dzisiejszą nazwę miasto otrzymało w 1946 roku na cześć księdza Walentego Barczewskiego – pisarza i bojownika o polskość Warmii.

Z zabytków ocalałych w Barczewie należy wymienić kościół farny św. Anny z XIV wieku, pofranciszkański kościół św. Andrzeja, gotycki, z końca XIV wieku, przebudowany w stylu renesansowym, z renesansową kaplicą św. Antoniego. W kaplicy tej znajduje się renesansowy nagrobek kardynała Andrzeja Batorego i jego brata Baltazara. Ciekawym zabytkiem jest także synagoga z końca XIX wieku.

Z zamku ocalał zaledwie fragment jednego skrzydła z piwnicami. Te resztki zostały przebudowane w XIX wieku na szkołę. W Barczewie zachowały się także resztki murów miejskich i bramy wjazdowej.

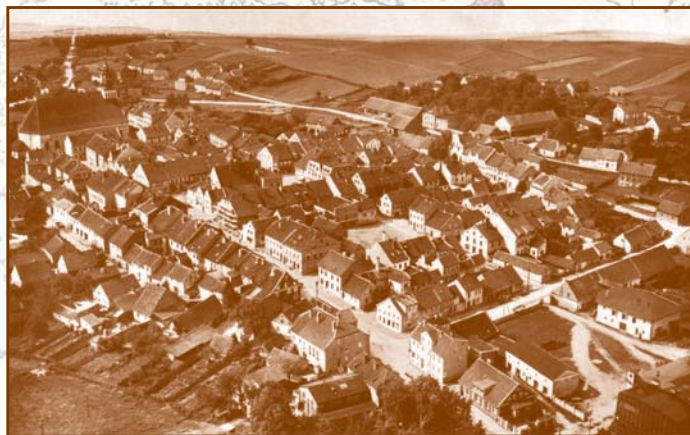
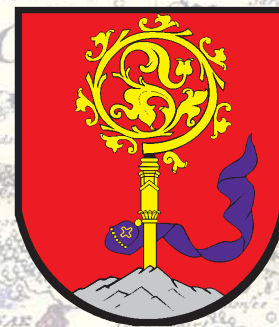

Mury obronne. Fot. Szymon Drej

Synagoga. Fot. Szymon Drej

Bisztynek - Bischofstein (1385)

Miało Bisztynek pierwotnie było wsią założoną w 1346 roku na miejscu dawnej osady pruskiej Strowangen. Wieś nie rozwijała się zbyt intensywnie, pojawił się zatem pomysł, by zamienić ją w miasto. Stało się to w 1385 roku. Założycielem miasta był Jakub von Rosenau, a przywilej lokacyjny został wystawiony przez biskupa warmińskiego Henryka Sorboma.

W herbie miasta widnieje pastorał na tarczy z godłem biskupa założyciela, dwustronne schody i chusta o trzech frędzlach.

O mały włos w XV stuleciu Bisztynek nie powróciłby do rzędu wsi. Miasto rozwijało się słabo, a nadto biskup Henryk Vogelsang zakwestionował poprzedni przywilej. Dlatego prawa miejskie musiał w 1448 roku potwierdzić biskup Franciszek Kuhschmalz.

Bisztynek, jak wiele innych miast warmińskich, wiele ucierpiał podczas wojen. Wynikało to również i z tego faktu, że miasto nigdy nie miało murów obronnych, ani zamku. Sprawiało to, że było w zasadzie bezbronne. Dlatego Bisztynek został poważnie zniszczony podczas wojny trzynastoletniej, a później także podczas wojny „księżej” (1479).

Podstawą utrzymania mieszczan Bisztyńka był handel – jęczmieniem, chmielem, miodem, płótnem, przędzą i lnem.

Z zabytków ocalał po dziś dzień jedynie wiele razy rozbudowywany kościół gotycki (1400) p.w. św. Macieja oraz XV-wieczna Brama Lidzbarska.

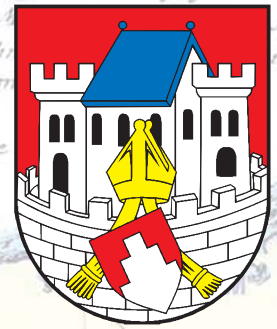

Centrum miasta. Fot. Andrzej Grabowski

Plac Wolności. Fot. Andrzej Grabowski

Biskupiec - Bischofsburg (1395)

Biskupiec jest ostatnim, najmłodszym z warmińskich miast. Prawa miejskie otrzymał Biskupiec 17 października 1395 roku. Wystawcą przywileju był biskup Henryk Sorbom, a zasadzcą Jan z Mokin. Zarówno powstające miasto, jak i zamek, miały na celu zamknięcie Litwinom drogi włąb biskupstwa.

W herbie miasta widnieje zamek z dwiema wieżami, zaś pośrodku jego murów znajduje się ukośnie zawieszona tarcza z herbem założyciela miasta – biskupa Sorboma.

Biskupiec, jak i inne warmińskie miasta, trapiiony był przez liczne wojny. Poczynając od wojny głodowej (1414), podczas której miasto zostało częściowo zniszczone, poprzez wojnę trzydziestoletnią, kiedy spalono i zburzono zamek, który już nie został odbudowany, wojny szwedzkie, aż do wojen napoleońskich, kiedy to w roku 1807 Biskupiec został splądrowany przez Francuzów. Podczas ostatniej wojny miasto zostało zburzone w 50%.

Wartym odwiedzenia zabytkiem Biskupca jest kościół p.w. św. Jana Chrzciciela, pierwotnie gotycki, wielokrotnie przebudowywany oraz dawny kościół ewangelicki, wybudowany w latach 1848-1846. Obecnie jest to kościół katolicki p.w. bł. Karoliny Kózkówny.

Kościół p.w. św. Jana Chrzciciela.
Fot. arch. Urzędu Miasta w Biskupcu

Biskupiec z lotu ptaka.
Fot. arch. Urzędu Miasta w Biskupcu

HISTORIA WARMII

Warmia powstała w 1243 roku wraz z trzema innymi diecezjami pruskimi na terenie podbitym przez Zakon Szpitala Najświętszej Marii Panny domu Niemieckiego w Jerozolimie, czyli Krzyżaków. W przeciwieństwie jednak do pozostałych diecezji nigdy nie weszła bezpośrednio w skład państwa zakonnego. Pomimo licznych powiązań z Krzyżakami Warmia zawsze cieszyła się dużą autonomią. Na terenie Dominium Warmińskiego biskup warmiński był udzielnym władcą, sprawującym władzę nie tylko duchowną, ale też i świecką. Władzą tą dzielił się z kapitułą warmińską. Biskupowi warmińskiemu przysługiwał nawet tytuł księcia dla podkreślenia jego rangi i jego świeckiej zwierzchności nad Warmią. Po II pokoju toruńskim w roku 1466 Warmia stała się częścią Rzeczypospolitej. Pozostawała w jej ramach aż do I rozbioru Polski w roku 1772. Po sekularyzacji Zakonu Krzyżackiego w 1525 roku Warmia stała się katolicką enklawą pośrodku morza protestanckich Prus Książęcych. Były to dla Warmii czasy największej świetności – politycznej i gospodarczej. Na tronie biskupów zasiadali wówczas najwybitniejsi przedstawiciele polskiego i europejskiego humanizmu – Jan Dantyszek, Stanisław Hozjusz, Marcin Kromer, Andrzej Chryzostom Załuski, czy wreszcie ostatni przed rozbiorami polski biskup Warmii – Ignacy Krasicki. Z Warmią był związany także jeden z najwybitniejszych uczonych wszechczasów – kanonik warmiński Mikołaj Kopernik.

Po 1772 roku Warmia stała się częścią Prus. W granicach Niemiec pozostawała do 1945 roku. Ten okres to dla Warmii postępująca germanizacja zamieszkującej jej południową część ludności polskiej, ale i czas intensyfikacji walki o tożsamość narodową polskich Warmiaków. Po II wojnie światowej Warmia stała się częścią Polski. Niestety – rdzenna ludność tych terenów w znacznej części wyjechała do Niemiec. Na Warmię przybyła ludność napływowa z dawnych polskich kresów. Nie znała ona przeszłości tej ziemi, różnic między Warmią a Mazurami. Pojęcie Warmia zaczęło zanikać, nie bez inspiracji nowych komunistycznych władz. Dopiero po 1989 roku pojawiła się możliwość odbudowania tożsamości regionalnej na Warmii. Z realizowanego przez Starostwo Olsztyńskie programu „Dom Warmiński” w 2006 roku powstało Stowarzyszenie „Dom Warmiński”, obejmujące swym zasięgiem powiaty: lidzbarski, braniewski i olsztyński, a więc niemal całą historyczną Warmię. Zadaniem Stowarzyszenia jest m.in. odbudowa tożsamości regionalnej i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu.

Stowarzyszenie „Dom warmiński” przedstawia pierwszą publikację z planowanego cyklu Przewodnik Warmiński.

„Warmiński zodiak” to krótka historia powstania 12 miast Warmii.

Chcemy tą publikacją wzbudzić zainteresowanie młodych mieszkańców historią regionu w którym żyją, turystów zaś zaciekać fragmentem niezwykłego dziedzictwa Warmii.

W okresie 1288–1395 założyli 12 miast i ponad 300 wsi. Konstatację „Warmińskiego zodiaku” 12 miast utworzył nie przypadek, ale przemyślany plan i myśl urbanistyczna przyniesiona z zachodu średniowiecznej Europy na ziemię pogańskich Prusów. Powstała wówczas struktura osiedleńcza, sieć drogowa, która niemal nienaruszona trwa do dzisiaj. Codziennie dotykamy jej dziedzictwa.

Stowarzyszenie Dom Warmiński powstało w 2006 roku.

Do stowarzyszenia przystąpiły powiaty: braniewski, lidzbarski i olsztyński; gminy: Kiwity, Lubomino, Stawiguda, a także miasta Lidzbarsk Warmiński, Olsztyn i Orneta.

Prezesem Stowarzyszenia jest Starosta Lidzbarski Pan Jacek Protas.

Adres: Stowarzyszenie „Dom Warmiński”, Ul. Wyszyńskiego 37, 11-100 Lidzbarsk Warmiński, tel.: (0-89) 767-79-43, e-mail: lot.warmia@wp.pl

Stowarzyszenie „Dom Warmiński” zwraca się z prośbą o przesyłanie zdjęć miast i wsi warmińskich.

Zdjęcia utworzą wirtualną wystawę „Warmiński Zodiak” na portalu www.domwarmiński.pl

Elektroniczna wersja folderu jest zamieszczona na portalu „Dom Warmiński” w zakładce „Warmiński Zodiak”

Wydano na zlecenie Stowarzyszenia „Dom Warmiński”.

Koncepcja: Marian Juszczyński. Autorzy: Marzena Aleksiejczuk, Szymon Drej. Zdjęcia archiwalne pochodzą ze zbiorów Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.

Projekt: Artur Suchenek

Przygotowanie do druku i druk: ArtPrint